

॥ ॐ ॥

अनोरभा अथवा कालीनो कोप.

नाटकनां गायनो.

श्रीशारदाभसाह नाटक समाज भाटे.

उपाधि प्रसिद्ध करनार.

त्रवाणी. अंभाबाल नरसिंहबाल.

आवृत्ति १ वी.

अमहावाह. "नयन्ति" प्रो-टीग प्रेसभां जमी.

संवत् १९५६

सन् १९०२

—०००—

मूल्य ३ ०—२—० (गे आना)

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

૬૧૪

૬-૧૨-૬૬

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ ના રપ મા એક્ટ પ્રમાણે કર્તાએ
રજીસ્ટર કરાવ્યું છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાક્ષિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૧૪

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ મનોરમ ૨૫૫૫

હાલીજો કોપ

વિગ્રહ નં - ૨-૩

પાત્રોનાં નામ.

પનજી પાધ્યા.....	આલણોની નાતનો શેઠ.
કુલા પંડ્યા.....	તેનો મિત્ર. નાતનો એક ભાંજગડીયો.
મુશલદત્ત.....	પનજીનો સહથી મોટા પુત્ર.
શવલંગી.....	તેની સ્ત્રી.
કળેતલાજી.....	કુલા પંડ્યાનો સહથી મોટા પુત્ર.
લીલાધર.....	પનજીનો સાથો. બટક બોલો મસ્કરો.
વિલાધર.....	સ્વર્ધર્મશીલ આલણ.
મુમતિ.....	તેની સ્ત્રી.
યમદત્ત.....	તેનો પુત્ર બ્રહ્મચારી.
અગ્નિવેષ.....	યમદત્તના ગુરુ. એક કુલપતિ મુનિ.
રામાનથાધ.....	પનજીની સ્ત્રી.
મુશીલા.....	લીલાધરની સ્ત્રી.
મનોરમા.....	લીલાધરની તેર વર્ષની પુત્રી.
સારિકા.....	મનોરમાની સખી.
માહિની.....	મનોરમાની સખીમાંની એક.
દશબલગત.....	એક માર્ગી જાનારો ભગત.
પતાધ મહારાજ.....	ચાંપાનેરનો રાજ્ય.
પટરાણી.....	પતાધ મહારાજની માનીતી રાણી.
વીરધર્મા.....	પતાધ મહારાજની અણમાનીતી રાણી.

સિબ્બે, ઘસીઓ, વડારણુ, ગોલી, નાચનારીયો વગેરે.

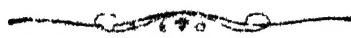
॥ ॐ श्री ॥

॥ श्री सदगુરवे પરમાત્મને નમઃ ॥

મનોરમા

અથવા

કાર્તીનો કોપ.

——
પ્રવેશવાર ઉદીકત.

——
અંક ૧ લો.

૧. ચાંપાનેર શહેર પાસે ચામુંડામાતાની વાડીમાં આ-
હાણુની નાતની બ્જાળી. નાતનું ધનજી અને તેના મળતિયા કુ-
લજી તથા તેમના છોડરા બાજી રમવા બેસે છે તેવામાં તે બ્જાળી
વિદ્યાધર નામના ગરીબ ધર્મશીવ બ્રાહ્મણને દંડીને કરાવેલી તે વિષે
વાત નિકળે છે. તેમાં લીલાધર નામનો પનજીનો સાળો બે ખરી
વાત સંભળાવે છે. વિદ્યાધરનો કાળગારી પુત્ર યજ્ઞદત્ત ગુરને માટે
પુલ વીણવા આવેલો તે બધું સાંભળે છે. આ વખતે લીલાધરની
પુત્રી મનોરમા યજ્ઞદત્તને જુઓ છે અને મોહ પામે છે.

પ્રવેશ ૨ જો—બ્જાળીની જગો પાસે રસ્તામાં વરની પસંદગી વિષે
મનોરમા, સારિકા, અને મોહિની વચ્ચે સંવાદ જમીને પાછા

આવતા પનછ વગેરે બ્રાહ્મણોના અકરાંતિયાપણાનો કારસ અને દેશજનમગતનું મળવું. પનછનું કારસ ખાતર લગતને પોતાને ઘેર નોતરવું, હીલાધર પોતાની સ્ત્રીના કહેવા ઉપરથી યજ્ઞદત્તને જોવાનો નિશ્ચય કરે છે. તેવામાં વિદ્યાધરનો સંઘાત મળે છે તેથી તે બંને ઋષિ અગ્નિવેષ આશ્રમે જવા નિકળે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—ઋષિઆશ્રમે તે બંને જણ ઋષિને તથા યજ્ઞદત્તને મળે છે. વિદ્યાર્થીઓનું ભણવું. યજ્ઞદત્ત ભણી રહ્યો છે મુટે તેનું સમાવર્તન, (ઘેર લાઇ જવાનું) કરે છે. બ્રાહ્મણોએ જે વિદ્યાધરના શાસ્ત્રમાણે વર્તન માટે દંડ કરીને ઉગ્રણી લીધી તે વિષે ઋષિને ક્રોધ ચઢે છે. રાજા પતાકપાને જઈને બ્રાહ્મણાદિક સર્વ વર્ણને પોતાના ધર્મમાં રહેવાનો રાજા અંકુશ રાખે તેવા ઉપદેશ કરવાનો ઋષિ સંકલ્પ કરે છે.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્વામી દેશજનમગત અને તેના ઉપર મોહલી પનછના દીકરા મુલાવજીની વડુ શવલંગીની પ્રેમલીલા દેશજન રહેવાની મુદ્દિત રહે છે તે પનછને ઘેર પાછો જાય છે.

પ્રવેશ ૫ થો—પનછને ઘેર દેશજનમગત પાછો જઈને તણખવું પણ અને મોરીએ નહીં મેળો આનામે વસેલે એવી વિદ્યાધર બતાવે છે, અને પનછ તેને બચાવવા હાથ ખામાવવાને નિમજ્જ મુખ્યાધનો ડાળ કરવાને પોતાને ઘેર રહેવાનું કહે છે અને તે તથા તેની વડુ કામકાજે ગામમાં જાય છે અને પોતાના દીકરાની વડુને તેની બચાવ કરવાનું કહે છે. આ લાગ સાધી સમજી ધરાયું લઈ દેશજન તથા તેના દીકરાની વડુ શવલંગી અખીયારા ગણી જાય છે. પનછ અને તેની સ્ત્રી ગુમાનખાઈ બહારથી આવે છે અને તેમની પાછળ તરતજ હીલાધર શ્રાદ્ધમાં નોતર દેવા આવે છે. પનછ કુળેતજાણ સાથે

મનોરમાનુ સગપણ કરવા કહેછે તેવામાં મુશળદત્ત આવી કહે છે કે પેટીમાં ઘરાણું નથી, તે લઈને લગત સાથે તેની વહુ નાસી ગઈ. પનછનો શરસ. કુલા પંડ્યા રાજ્યના જ્ઞેશી હોવાથી દરવા-રમાં વગ વાપરી ચોરીનો માલ નંગાવવાની પેરવી કરવા લીલાવરને તેડી પંડ્યાને ઘેર જવા પનછ નિકળે છે.

પ્રવેશ ૬ મો—રસ્તામાં મનોરમા સારિકાને મળે છે. અને લીલાવર મુનિઆશ્રમમાં યજ્ઞદત્તને જોઈ આવ્યા તે સંમધી વાતો કરે છે. સારિકાએ મનોરમાની માનુષ્યાન યજ્ઞદત્ત તરફ ખેંચ્યું તેને માટે મનોરમા તેનો આભાર માને છે.

પ્રવેશ ૭મો—ઋષિના આશ્રમેથી યજ્ઞદત્ત વિદ્યા અભ્યાસ પુરે થયેલો હોવાથી અને તેના પિતા તથા સગાં વહાલાં તેડવા આવ્યા-થી ઘેર જવા ઋષિ, ઋષિપત્ની અને સાથે બહુનારા વિદ્યાર્થી-ઓની રજા લે છે.

પ્રવેશ ૮ મો—રસ્તામાં લીલાવર, કુલછ અને પનછ મળે છે; તેમાં લીલાવર કુલછને મહુત્ત પૂછે છે. તેથી પનછ જાણે છે કે કુલછના ઊકરા ફજેતા સાથે મનોરમાની સગાઈ કરવા લીલાવર પેરવીનાં છે, તેથી પોતે જશ લેવા કુલછની સાથે વાતો કરે છે, અને કુલછ તેથી ખુશી થાય છે.

પ્રવેશ ૯ મો—રસ્તામાં ફજેતલાલની હોશીઆરી તથા મોજ શોખની ફેકિયાત, અને મુશળદત્તનું તેની સાથે મોજશોખમાં જવું.

પ્રવેશ ૧૦ મો—રાજની ગાલીન ઘેર મધ્યમાંસ તથા બાબિયારમાં મુશળદત્તને ફજેતલાલ દાખલ કરે છે. તેઓ દાડથી મારા થઈને જાય છે.

પ્રવેશ ૧૧ મો—જંગલમાં પગીતથા સિપાઈઓનો શરસ, અને દેશળલગત તથા શવલગીતું પકડવું.

પ્રવેશ ૧૨ માં—સ્તામાં અગ્નિવેષમુનિ તથા શિષ્યનું સંભાષણમુનિ જુગ શરી ગયેલો જોઈ આશ્ચર્ય પામે છે. તે પશુ મળને સુધારવા રાજા પતાઇને ઉપદેશ કરવા નિકળ્યા છે તે પ્રમાણે દરબાર તરફ જાય છે.

પ્રવેશ ૧૩ માં—પતાઇ રાજાના દરબારમાં અગ્નિવેષ મુનિ આવે છે, અને રાજાને પ્રભોધે છે કે પોતાના ધર્મથી બ્રહ્મ થતા બ્રાહ્મણોને સ્વધર્મમાં સ્થાપવાની શરૂ રાજાની છે. મુની જાય છે. રાજાને બ્રાહ્મણો ઉપર અશાસ્ત્રીય અયોગ્ય રીતે પૂજ્ય-ભાવ હોવાથી તે ઉપદેશ રાજાના મનમાં ઠરી શકતો નથી.

અંક ૨ જો.

પ્રવેશ ૧ જો—સ્તામાં મુશલદત્ત અને ફજેતસાલની વાચ ચિત્ત. રાજ્યની ગોલી આવે છે તેની પાસેથી ફજેતસાલ એવી ખબર મેળવે છે કે રાજાજી સુધી રહેલા ત્યારે તેમના વાંસા નીચે રાણીનો હાથ આવવાથી રાણીની ચૂડી નદાઈ ગઈ. આટલી હકીકત ઉપર રાજાને જોતિપત્ને ટાળો આપીને ઈનામ લેવાની યુક્તિ ફજેતસાલ રચે છે અને જાય છે. પછી પતજી અને ફુલજીની વાતચિત્ત રાજા બ્રાહ્મણોને પોતાના ધર્મપ્રમાણે ચાલવાની શરૂ પાડવાને જે ધારા કરવાના છે તે વિષે અભિપ્રાય પૂછે ત્યારે શું કહેવું કશું તેની સંતલસર્જકરવાને પતજી તથા ફુલજી ફુલજીને ધેર જતા છે.

પ્રવેશ ૨ જો—દરબારમાં રાજા પ્રધાન, અને સેનાપતિની વચ્ચે બ્રાહ્મણના સુધારા સંબંધી ચોજના વિષે ચર્ચા. તેમાં પુરોહિત,

પનછ, અને ફુલછનું યુક્તિસાથે બોલવું. સેનાપતિના કબ્જ પશું હિતકર વિચાર, પ્રધાન ક્રોધને પોતાથી બોલું ન લાગે તેવી નિતી વાપરે છે રાજા એક પછી એક ચર્ચામાં ઢીલો થઈ બ્રાહ્મણની યુક્તિથી ઢળી પડી જ્યેમ છે તેમ ચાલવા દેવાનું કરાવે છે. યજ્ઞદત્ત રાજાને આશીર્વાદ દેવા આવે છે. યજ્ઞદત્ત તથા કૃષ્ણેતલાલની કસા કસી. તેમાં કૃષ્ણેતલાલની યુક્તિથી રાજાનું હેતરાવું અને કૃષ્ણેતલાલનો મદિમા વધવો.

પ્રવેશ ૩ જો—રસ્તામાં લીલાધર અને યજ્ઞદત્તની જ્ઞાત ચિત્ત. લીલાધર પોતાની પુત્રી યજ્ઞદત્તને દેવાનો વિચાર જણાવે છે યજ્ઞદત્તની નમ્રતા અને વિવેક.

પ્રવેશ ૪ થો—મહાદેવના દેવળમાં ફુલછ, કૃષ્ણેતલાલ, પનછ, મુશલદત્ત, લીલાધર વગેરે, રાજાના વિદ્ય નિવારણ માટે જપ કરવા બેસે છે, પણ જપને બદલે ગર્થો મારે છે તેનો દારસ. તેઓ મહાદેવને ચઢાવવાના હુધમાં ભાંગ તૈયાર કરી પાવા બેસે છે તેવામાં રાજાનું આવવું. તેઓ રાજાને યુક્તિથી હેતરે છે મનોરમાનો કૃષ્ણેતલાલસાથે વિવાહ કરવાની વાત પનછ કરે છે, લીલાધર કરડાપીમાં જવાબ દે છે. તેથી બધું મોખમ સમજી ફુલછ વગેરે આશા રાખે છે. પછી બ્રાહ્મણો જન્મવા લડે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—રસ્તામાં મનોરમા અને સારીકા ગાયો પૂજવા જાય છે. ત્યાં ગાયની હડકેટ વાગવાથી મનોરમાનું બેશુદ્ધ થવું. યજ્ઞદત્તનું આવવું. તે મનોરમાને ઓખથી શુદ્ધિમાં આણે છે. પછી લગ્ન અને પ્રેમયુક્ત વાતચિત્ત તથા યજ્ઞદત્તનું પોતાના સુરના આશ્રમ તરફ જવું.

પ્રવેશ ૬ ઠો—લીલાધરને ઘેર લીલાધર અને તેની સ્ત્રી

મનોમાની યજ્ઞદત્ત વેરે સગાઈ કરવાનો ઠરાવ કરે છે. પછી મનોરમા ને સારિકા આવે છે, તે ગાયો પૂજતાં બનેલી હકીકત કહે છે. પછી પનછ અને ગુમાનખાંડ આવે છે. તેમની મરણ પ્રમાણે કુન્જેતલાલ સાથે સગાઈ કરવાની લીલાધર ના કહે છે. તેથી તેઓ લડી ઝગડીને જાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્તામાં ગુમાનખાંડ અને પનછ કુલા પડ્યાને મળે છે અને તેઓ લીલાધર સામે મીલ્યાંધે છે. અને તેને નડવાને અને પરાણે પણ તેની કન્યા લેવાનો ઠરાવ કરે છે.

પ્રવેશ ૮ મો—અગ્નિવેષમુનિના આશ્રમમાં અગ્નિવેષ મુનિ યજ્ઞદત્તને ભવિષ્યની અગમચેતી આપીને તથા શાસ્ત્ર અને ધર્મના બીજાં રક્ષણ કરવાની ભલામણ કરીને તથા પોતાના શિષ્યો યજ્ઞદત્તને સોંપીને પોતાની ઋષિપતિ સહિત અંતર્ધાન થઈને હિમાલય પર્વતના પ્રદેશમાં ઋષિઓની ભેગા જઈને રહે છે.

પ્રવેશ ૯ મો—સ્તામાં પતાઇ રાજાની અણુમાનીતી રાણીની દારીઓની વાતચિત થાય છે કે રાજાને કુન્જેતલાલ જોશીએ મોટી રાણીની દારીના શીખવ્યાથી એવું ભરાવ્યું છે કે નાની રાણીને પલંગે મગળ છે, તેથી રાણી બીચારી કાલિકા માતાની ઉપાસનામાં જ દિવસ કાઢે છે. રાજા તો તેને મહેલે જતાજ નથી.

પ્રવેશ ૧૦ મો—દરબારમાં જઈ રાજા પતાઇને કુન્જેતલાલ પુરેહિત સાથે એવી જુડી અરજ કરે છે કે મારી સાથે સગાઈ કરેલી મનોરમાની બીજે ઠેકાણે લીલાધર સગાઈ કરે છે. રાજા લીલાધરને બોલાવી પુછે છે અને હુકમ કરે છે કે હું તપાસ કરી હુકમ કરું ત્યાં લગી કન્યા બીજા ઠેકાણે પરણાવી દેવી નહીં

પ્રવેશ ૧૧ મો—સ્તામાં મનોરમા અને સારિકાનો વિનોદ. પછી યજ્ઞદત્તનું આવવું અને વાર્તા વિનોદ.

પ્રવેશ ૧૨ મો—રાણીવાસમાં પતાઇની અણખાનીતા રાણી કમળ પૂજન કરે છે અને દેવી પ્રકટ થઈ તેના માગ્યા પ્રમાણે વરદાન આપે છે. પ્રારબ્ધ પ્રમાણે વર માગતાં બૂલ થાય છે.

અંક ૩ જો,

પ્રવેશ ૧ લો—દસરાની સ્વારીમાંથી સમીપૂજન કરી આવી રાજાએ દરબાર બંધો છે તેમાં અસિદ્ધાનનો પાડો ગામમાં પેશી ગયો ત્યાર પછી મરાયો. તે અપશુકનથી વિદ્ર સુચવાયું હતું. તેના ખુલાસા વિષે વાત નિકળતાં ક્ષેત્રલાલ જોશી વગેરે લાગ જતે-ધને રાજ્યમાં કાંઈ અધર્મ થયેલો એમ જોઈવે છે. રાજ્યનો હુકમ રૈયત ન માને તો આમ થાય એમ રાજાને ભરાવે છે પછી કુલ પંડ્યા મનોરમાની સગાઈ લીલાધરે યજ્ઞદત્ત વેરે કર્યાની ખબર લાવે છે. રાજાનો ક્રોધ. લીલાધરને બોલાવી પેરામાં બેસાડે છે. અને કન્યાને રાણીવાસમાં કબજે રાખવાનો હુકમ કરે છે.

પ્રવેશ ૨ જો—લીલાધરને ઘેરથી મનોરમાને સિપાઈ અને રાજ્યની દાસી તેડવા આવે છે. તે વખતે મુશીલા અને મનોરમા વગેરેનો ગભરાટ અને રૂદ્ધ. છેવટે મનોરમાનું જીવું.

પ્રવેશ ૩ જો—રસ્તામાં યજ્ઞદત્ત મનોરમાને મળે છે, તે મનોરમાની સાથે ઠેક દરબારમાં જાય છે.

પ્રવેશ ૪ થો—દરબાર દોઢી પર રાજા, પુરોહિત અને યજ્ઞદત્ત વચ્ચેની વાતચીત, રાજા તપાસ થતાં લગી તે છોડીને તેની મરજી ક્રોધે પરણવાની છે તે જાણવા કાંઈ અડચણ કર્યા વગર રાણી પાસે રાખવાનું ઠરાવે છે. તેથી યજ્ઞદત્ત છેવટે જાય છે.

પ્રવેશ ૫ મો—રસ્તામાં યજ્ઞદત્ત મુશીલાને મળે છે મા-

રિકા પણ ત્યાં આગે છે. તે ત્રણની વાતચિત્ત, યજ્ઞદત્ત, લીલાધર પેશમાં છે તેની પાસે જવા નિકળે છે.

પ્રવેશ ૬ મો—માનીતી પટરાણીના મહેલમાં તે રાણી તથા દાસીની વાતચિત્ત તથા રાજાનું આવતું મનોરમાને રાજાએ પુછેલા પ્રશ્ન તેના ઉત્તરની અવળી છાયા રાણી રાજના મનમાં બેસાડે છે. પટરાણી અને મનોરમા વચ્ચે ફજેતલાલ અને યજ્ઞદત્તની સરખામણીનો વિવાદ.

પ્રવેશ ૭ મો—સ્તામાં દાસીને ફજેતલાલ મળે છે, તે બંને એવું ઠરાવે છે કે રાતે મનોરમાને દાસી પોતાને ઘેર તેડી લાવે અને ત્યાં ફજેતલાલ મનોરમાને રીઝવી પોતાને પરણવા હા પડાવવી. લીલાધરને યજ્ઞદત્ત છોડાવી લાવ્યા પછી બંને જણ વાતો કરે છે અને તેમાં સારિકા આવી મળે છે. બીજે દિવસે મળવાનો ઠરાવ કરીને લીલાધર તથા યજ્ઞદત્ત છુટા પડે છે.

પ્રવેશ ૮ મો—ફજેતલાલ પોતાને ઘેર મનોરમાને વશ કરવાને મંત્ર સાધે છે તથા ટાપરીપ કરે છે તેનું ફારસ.

પ્રવેશ ૯ મો—દાસીને ઘેર મનોરમાને દાસી તેડી લાવે છે ત્યાં મનોરમા અને ફજેતલાલ વચ્ચે બોલાબોલ. ફજેતલાલનો તીરસ્કાર.

પ્રવેશ ૧૦ મો—ગરબા જેવા જનારા લાલાઓનો સ્તામાં દેખાવ.

પ્રવેશ ૧૧ મો—દરબારમાં ગરબો. કાળિકાનો ચમત્કાર અને પતાઇને શ્રાપ.

પ્રવેશ ૧૨ મો—સ્તામાં સેનાપતિને મોગલોના હુલાના અને કહેર ઘેરાવાના સમાચાર જામુસ કહે છે યજ્ઞદત્ત વગેરે હથિ

મારખંધ થઇ માતૃભુમિના ખ્યાલમાં જવા તૈયારી કરે છે.

પ્રવેશ ૧૩ મે:—એક પુરજ આગળ યજ્ઞદત્ત વગેરે અને રાજનો મેળાપ, અને તે પુરજના મોરચે યજ્ઞદત્ત લીલાધર નિઘાધર તથા સુશીલા અને યજ્ઞદત્તની મા અને યજ્ઞદત્તના વિદ્યાર્થીની મૂકે છે. રાજ પ્રસન્ન થઇ યજ્ઞદત્તની સાથે મનોરમાનું લગ્ન કરાવે છે. યુધ્ધે ચઢે છે ને મરાય છે. તે ખખર પડતાં શ્રી અગ્નિવેષનાં વચન પ્રમાણે ગોતાના સાથીઓને લેઇને યવન રાજ્ય છોડીને શ્રી સરસ્વતી કિનારે ચિદ્રપુર તરફ જવા નિકળે છે.

પ્રવેશ ૧૪ મે:—વનમાં નિર્મય સ્થળે આવીને શ્રી સિદ્ધપુર તરફ પ્રવાસ શરૂ કરતાં પહેલાં શ્રી અગ્નિવેષસુનિ પ્રકટ થાય છે અને બ્રાહ્મણો ઇશ્વર સ્તવન અને સ્વધર્મનું સ્મરણ કરે છે.

॥ ॐ श्री ॥

મનોરમા અથવા કાલીનો કોપ.

નાટકનાં ગાયનો.

અંક ૧ લો.

સૂત્રધાર—

૧

શિવરૂપ શાન્તિદાતા,

ખજોનો કરો નાશ મર્મકેરા ધણી હો હે નરહરિ સુદાતા—શિવરૂપ.

આળના વિવાદ અનલ સાન્તવન. સન્મતિ જનમન

દિયોને હે નાથ ! બ્રહ્મચર્યયા, આર્ય ત્રાતા.

શિવરૂપ.

(ગરબો.)

૨

માતા વન વન ધ્રુવ છોડ ફાલ્યા.

કોણ કોણ ધ્રુવડાં વીણે રે

કળિયોની માલ કરી આપને ચઢાવી

કોણ ગાતું સર ઝીણેરે.—

માતા.

ધ્રુવ વીણે રઘુનાથજી સીતા લક્ષ્મણ સંગ

હાર ગુંથી ધરી દેવીને, અંતર ધરે ઉમંગ.

નેહે નમાવી સીતા રામચંદ્ર શીશ,

દેવીને સેવી કેવી માગતા આશીશ,

જનનકીજી જાએ સદા સ્વામીજીનું રાજ્ય,

પુત્રને વહુવારતણો શોભીતો આ સાજ

રહુવર સુખકર પુર જનનાં સુખ યાએ રે,

વળી અનુજ તનુજ સા સર્વ સુખિજ થઈ રાએ રે,

એવી લીલા રસીલા અપોધ્યાપતિ તો,

ઠરંતા ઠરંતા વને વીહરે,

સતી સીતા પુનીતા સુનીતા પતિને નિહાળી નિહાળી

હૃદયમાં ઠરે

વીર સૌમિત્રી ભાઈને ભોળાઈ સેવી સદા બ્રહ્મચારી

વ્રતે આદરે.

મનોરમા—

૩

શોખિલો, પુરણ શશિ સમાણો,

શોખિલો •

શાન્તિથી, કાન્તિથી, શ્રદ્ધાથી મેધાથી,

સુંદર વિપ્ર દિસે અતિ શાણો.

શોખિલો •

ચંદ્રસુ પ્રકાશે અંગ, મૃગચર્મ શોભે સંગ.

બ્રહ્મચારી તણો સ્વંગ, ધારી શું આવ્યો અનંગ.

મુજ મન નયન વિષે વરતાણો,

શોખિલો, પુરણ શશિ સમાણો,

(૨)

સારિકા—

૪

મોહિની મોહથી બોલે શું બેભાન

વસ્ત્રોને ન મોતું, ઘરેણું ન જોતું

વિદ્યાથી ગુણથી ગણો સાચું માન

સંસાર—માં સાર—આચાર—વિચાર

તે સારો—જ ધારો વીચારો આ વાર.

માહિનિ—એક વસાનું મનુષ્ય ગણાય
 સો વસાનું સજ્જુગારથી થાય,
 સોનાની ડખ્ખીનું સોમલ ખાય,
 પ્રાણ તતક્ષણ તેહના જાય,
 ચીથરે વીંટાળી સાકર તો રૂપાળા સદા સ્વાદ વાળા,
 કહ્યું મારું માન—સંસારમાં સાર.

૫

મનોરમા—ગયો ચિત્ત ચોરી, કલેજનું રે કોરી,
સારિકા—ઘડીમાં તું ઘેલી બની વાહ
મનોરમા—ગયો ચિત્ત ચોરી
સારિકા—તું ઘેલી ચંબેલી વાઘેલી ઝુમેલી—વાહ
મનોરમા—ગયો ચિત્ત ચોરી.
સારિકા—એણે ના સામું જોયું.
મનોરમા—દૃઢ વ્રતેથી તેથી મન મોહ્યું.
સારિકા—બેની પ્રીતિ વિના વૃથા,
મનોરમા—આર્ય ધર્મ કાળ

વરે છે ગૃહી ગોરી,

ધર્મનો પ્રેમદાસ **સારિકા**—વાહ તાહ

આર્યનો એ રિવાજ ,, ,,

સુણી લે સખી મોરી—ગયો ચિત્ત.

દેશબંધુગત

૬

હે મત કરના છુ જુમાન, મન મેરા મેરાજી
 તીન ભુવનમેં કાઉ ટકિયા નહિ કહાં દેવત કહાં રાન્,
 તાન માન કિસિકા ન ટિકત હે ગયે—બડે સુલતાન—મનમેરા

પંડતકું ખંડત કર કાલે, ખેંચત કાલ ક્યાન,
 ચૌદ ચોકડીના પત રાવન, સો સોયા શમશાન—મનમેરા
 કાળ પારંધી જલ પસારે સખ જગ પંખીમાન,
 પખ ફફરાવત મન મદ ધરકે, વૃથા કરત લમશાન—મનમેરા
 પલપત જલમે મછલી ખેલે, ધરે કાલ બગ ધ્યાન,
 ચડપ ચંચમે લેવે ચપરી, કાલ અમલ સખ સ્થાન—મનમેરા
 દેશળભગત રમણુ કરિ, હરિકે ચરણુ વિષે એક તાન
 કલ બલ છલ કરિ હરિજન સો તો દિયે ભગતકો દાન,
 મનમેરા.

અગ્નિવેષ—

૭

સેવા શુદ્ધ મને કરી અમતાણી સંતોષ આપ્યો ભલો,
 અબ્યાસે શુભ વર્તને મન હર્ષુ શાણા તમે સાંભજો,
 વિદ્યાર્થી સકને ભણાવિ વિધિયે સાહાજ આપ્યું ધણું;
 માનું એ ગુરુ દક્ષિણાથી અપિકું હે વિપ્ર! કોટી ગણું.

દેશળભગત—

૮

હરિથી જાલા હરિજન, હરિજન, હરિજન રે.
 હરિજને મોહ્યાં મારાં મન, મારાં મન, મારાં મન રે. હરિ.
 હરિ હેઠામાંથી અગગા જાગે ભલે (૨)
 હરિજન દલમાં રો' દનો દન, દનો દન, દનો દન રે, હરિથી.
 હરિ તો વિસરે જીવને ઘડિ રે જીડીજે (૨)
 હરિજન સમરાવે હરિ ધન્ય ધન્ય, ધન્ય ધન્ય, ધન્ય ધન્ય રે. હરિથી.
 હરિજન મળિયા તે મળિયા શામળિયા (૨)
 હરિજનના હરદમાં રૂંદ્યાં ભગવન, ભગવન, ભગવન રે. હરિથી.
 ભગતના કરતાં ભગતાણી અદકી અલ્યા (૨)

કોટી ભગત જ્યેતુ તો કરે ભજન, કે ભજન, કે ભજન, કે ભજન રે; હરિથી
દેશળ ભગત વધારે છે મેઘા અલ્યો (૨)

કોટી તીરથ ભગતાણી તેનું તન, તેનું તન, તેનું તન રે, હરિથી.

દેશળ—

૯

અમ પંથ જનશું તીરથ કરવા કાળે,

શવલંગી—લ્યો થોભોને કયમ કરો ઉતાવળ આળે.

દેશળ—શું કરીયે;

શવલંગી—નવ હરિયે. ફરી હોડો અમારે ધામ;

દેશળ—સસરે તમારે શરધા મેલી, કીધો મુજને વિદાય રે.

ભાવ વિના અમ ભગત જનોથી, કહો કધ પેર રહેવાય-

રે, શું કરીયે,

શવલંગી—નવ હરિયે;

ફરિ હિંડો અમારે ધામ—હઠો નહિ લાળે.

૧૦

શવલંગી—લાગ આવ્યો છે આ સારો તાળું મળુસનું તોડું.

ભગત—તાળું ના તુટે તો હુંતો કોવાડેથી પેટી ફેડું;

શવલંગી—લ્યો આ તાળું તુટયું.

ભગત—લાખેથી ઘર હુંટયુ, ભટનું ભાગ્યજ પુટયું.

શવલંગી—સોનાની આ કંઠીઓ.

ભગત—લ્યોને આખો કંઠીઓ;

શવલંગી—કલ્લાં તુશી સાંકળાં.

ભગત—કડાં કલ્લીઓ વાંકળાં,

શવલંગી—લાગ આવ્યો છે આ.

ભગત—આતો ખાધું નહિ ખુટે;

શવલંગી —છે સસરા માથુ કુટે.

ભગત —આવી પહેચે તો કુટે, સાટકે, ને ઝાટકે,

શવલંગી —કટ નાશીએ શીદ ત્રાશીએ, લાગ.

૧૧

પનછ

ગુમાનખાધ } ચોરી કરી રાંડ ચાલી ગઈ ઘર ખારી અમારું.

લીલાધર —ઠીક ઠીક,

મુશળ —ગયું ઘરેણું ગઈ ઘરવાળી.

લીલાધર —નારીની સંગે પહેરામણી આલી;

પનછ

ગુમાનખાધ } ભગતે માર્યું ઘર સાલે.

લીલાધર —રાખો મન થાળે બલ્યે નહિ ચાલે;

પનછ

ગુમાનખાધ } ઘરેણું ઘણું સાલે જે પ્યારું.

ચોરી કરી.

લીલાધર —ઠીક ઠીક.

મનોરમા —

૧૨

સાચિ સખી મુજ હિતજ કાળે જીગતિ કરિ ખરે.

માત પીતાને મરમ શુચવી સાવધ કીધ અરે,

સખી અમુલ્ય કયો ઉપકાર મુજ સખિની પરે.

સારિકા તું સુખ કારિકા માહરિ વચન જે ઉચરે,

વધામણી તણી કુલની વદન મંગલ ઝડી ઝરે.

સાચી.

યજ્ઞદત —

૧૩

મુનીવર હિતકર નીજ શીશુ પર પ્રીતીજ ધરી.

દાનવર માનવું દીધું રે કુમતી સહુ હરી.

મુની.

જમની નીતી, પ્રભુની જીતી, સારી નીતી, સહ પ્રમીતી
કેરી દીક્ષા સદ્ગુણ શીક્ષા, સ્નેહે આપી, જડતા કાપી,
નમું ફરી ફરી, ઉપકારો, કેમ વળાય જરી;

વિનવું ભેટ આ ધરી, વીનય વચન ઉચરી દાનવર માનવું. મુની.

અગ્નિવેષ—

૧૪

શ્રેય ધારે રે પુત્ર તુજ સાર.

સારા સારા સુખમય સુ સમય તારારે

થશે ધાર—

શ્રેય,

સુધરે જીવન તાહર

સદ્ગુણ બનો સહ ઠાર, સારી નારી સત્વ ધારી,

પામશે એ વર, એવિજ આશિષ મારી

ઉચારી, મેં સારી, મુજ તું સિધાર—

શ્રેય.

અધિપતિ—

૧૫

સુત શાણા અમારી આશીશે સુખી થૈ પિતાને

બવને સિધાવો, સુખે તમે પીતાને બવને સિધાવો

સદ્ગુણ ખાણી, સતીજ શાણી પત્ની મળો એવી વાણી

ખરે મને ઉચારી—એ—ખરે મન ઉચારી

સારી થનારી—પિતાને બવને.

સેવા કરી અમ, તે ફળશે તમ, હ્યો વધાવો સીધાવો

લિયો ગોળ ધાણા

વાલા.

અજ્ઞાન—

૧૬

બંધુઓ પ્રાણ રૂપ છો, મારા પ્રેમિલા ભાઈ

સુખથી રે'ન્ને શ્રીગુરૂ પાવ પદમાં,

સદા ગુરૂ શ્રુતિ સેવન્ને, મારા પાવન બંધુ;

વર્તેનો રૂડેરાં તમે દેવજી.

કો વાર, મુને, કરી યાદ આપના મુલકમ સર્વમાં,
ધરમાં પલુ કાણુ કાણુ મને નરદ આવશે યાદ,
એવો મળિયો મુજને તમ સંગતિમાં સ્વાદ

ખાધુ

શિશ્યો—

૧૭

શાન્તિ પુષ્ટિ સદા તમે પામે
સુખમાં રિદ્ધિ સિદ્ધિ શ્રી જામે, શાન્તિ.
શુદ્ધિવર ઠરજો, જનહિત કરજો પ્રિતિ સ્મરજો, સ્તુતિ
વરજો, પ્રભુ કૃપાથી હુખ સહિ વામે શાન્તિ.
પ્રિય ભણિયા જો, ભણાવવા તે દિજ સુતને
ધરિ સ્વમને કરો કરો શુભ કામે શાન્તિ.

૧૮

શવલંગી—મોહિ મોહિ રાગે હું તારે રસીલા.

આંટાવાળિ પાઘે છકી હું છપીલા,

દેશજી—મુજ આંખ તું, મારી પાંખ તું,

શવલંગી—વર ધર સર્વ ભૂલી દેશલા! હું દેખી હુલી,

દેશજી—રતી તમે રંગીલાં, મટયો દીલ દાહ,

શવલંગી—મોહિ મોહિ રાગે હું તારે રસીલા.

૧૯

ગાલી—પ્રેમ ભયો આ છે પ્રીતમ પ્યાલોજી! ઘુંટ ભરો મનમાંહિ ગમે

ફજેત—પ્યારી તમારૂં ગણી અધરામૃત આ મુખમાંહિ દિધોજ અમે

ગાલી—છેલ બનો મદમસ્ત મધુથી, બહાલી હશે કોઈ આપને હુંથી

ફજેત—વીસગણી વાલી તું છે વધુથી,

ગાલી—.....પ્રેમે ભયો

કુન્જિત—ઓ તમને સમ સુંદરી મારા

ગાલી—ખીને દીયો મને પ્રીતમ આપા

કુન્જિત—ઓ તારી મોખ

ગાલી—માણીને સોખ.

ગાલી—ચલો પક્ષંગપર આણીને ઉઠાહ

પ્રેમ ભર્યો.

પતાહ—

૨૦

સાચાં મારાં ભાગ્ય ઉઘડીયાં મુનીવર મુજ ઘર આવ્યા રે

મારા પુણ્યતણા બહુ મેઘજ ચરણ ધરી વરસાવ્યા રે.

મુનિવર અતી છો દરજાળુ, આપો આગા તે હું પાળું રે,

પંધરાવું કૃત્તકાર ગંગામાં, પ્રેમથી પાય પખાળું રે.

પનારો રે પ્રભુ મારા રે.

મુનીવર.

અગ્નિવેષ —

૨૧

રાજન સ્વસ્તી હજો તુને નીત્ય, દીજની ભક્તિપર તુજ પ્રીત. રાજન,

રાજન કાંઈક કહેવા સત્ય, આવ્યા કેરી પડીજ અગત્ય; રાજન

તમ સમ નરપતીનું હીન કરવું, સતોષ ધરોને વનમાં રહેવું.

અમ મુનીજન કેઈ વૃત એવું, જેથી રીઝે જગરાય, રાજન,

અમ સુખની અમને નહી ચીન્તા, પ્રભુ ભજી હરિજો નીત્યની ચીન્તા;

દીલમાં કદી નવ ધરીયે દીનતા,

જગહિત જેથી સધાય,

રાજન,

અગ્નિવેષ —

૨૨

વિપ્રતણી સત્તા અમ જિપર, ક્ષત્રિય વિપ્રપતિ સુચવે શું?

શિષ્ય અવર વણા જગ અંદર, શિક્ષક દિગ્ગજરને સમજી હું,

નૃપમાં નૃપ દિગ્ગજરને જે જોયો, તેઓપર સત્તા કયમ દાખુ. વિપ્રતણી.

અગ્નિવેષ—

૨૩

આદિ મહારાજ મનુ સ્મૃતિ રચી કૃપાથી,
 બ્રાહ્મણાદિ વર્ણ ધર્મે દાખિયા દયાથી,
 ધર્મતણા મૂળ વિપ્ર ક્ષત્રિ ઉભય દાખ્યા,
 સત્ત્વમૂર્તિ વિપ્ર ક્રિયા મૂર્તિ ક્ષત્રિ રાખ્યા;
 વર્ણ અને આશ્રમોતણા સુધર્મ સ્થાપે,
 પ્રવૃત્તિ પ્રધાન શામવીર અભય આપે.
 નિવૃત્તિ પ્રધાન વિપ્ર કેમ જોશ આજે;
 પ્રવૃત્તિનું શકટ ક્ષત્રિ ધોરી તેજ તાજે;

અગ્નિવેષ—

૨૪

તુ ચેત ચેત નૃપ શિખ માની.
 તારી સકલ પ્રજા રહે સ્વધર્મે: તું ચેત.
 ત્યમ સૌ કરવું તરત છાંડી તારું, ખોટું ખોટું
 નરગપણું રાય તારો.
 નહીં તો સુરવર મુની રાજ્ય તારું,
 છાંડી જાશે અવર સ્થળ માંવ. તારો.

કંચનીઓ—

૨૫

પુરા મુખ મહોં ભુપાલક રાજે તખ્તે જાજે;
 ગાજે સહીસંતે શત્રુ સર્વ લય ભય પામે—પુર.
 મુખ વસાવે, દુઃખ નસાવે, લોક વખણે સનાતે,
 સુરવર નરવર દીનકર જોવાતી,
 સરખી, સુરખી, નીરખી, પરખી, કરખી
 દીનના, જનના, ગણના, તનના મનના,
 ઓરતા પુરતા— પુર.

અંક ૨ જો.

ફજેતલાલ—

૧

કાણુ આપણને પુછનાર ચાર નાત બાહ્યુ કેરી (૨)
તું તો નાતકેરો શેઠ, હું દરબારી જોશી હેઠ.

આપુ જગ આપણથી હેઠ, બોલે તેને શિર દઉં વેઠ
કાણુ આપણને પુછનાર.

નોકર રાજ્યતણા કે'વાય, તેશું ખાલે દોસ્તી થાય
આપણથી જે અવળો જાય, તે તો કાણુમાં ખત્તા ખાય
કાણુ આપણને.

ફજેતલાલ—

૨

થાવું ન જોશી સહેલ, રાજતણા જોશી ના થાવું સહેલ.

જુહું મિલાવી જોશ ખતાવી, જોશ ખતાવીજી.

ધન્ય મકરથી, છગ ચક્રથી દેખાડી લાભ તળી ચઢાવીને
આભ, દશા જણાવિ મહા દશા ગણાવી ફદે ફસાવીજી.
જપના, તપના, ગપના, ગોળે નિશાન, થાવું ન જોશી સહેલ

યજ્ઞદત્ત —

૩

કિજરાજે વગર બ્રહ્મચર્યે ખોયું (૨)

ખોયું સર્વે પાછુ ન વળિ જોયું.

સૌ વિનાશનું બીજ ખોયું.

વિધાકલ બત્ર ધોયું.

સ્વાયે સડીયા, ડગી સ્વધર્મે,

મતી થઈ બહુ ખુરી.

કિજરાજે

પાઠ—

૪

ઠીક થયું ન કરી અશ્રદ્ધા તમે પર હે વિપ્ર દેવા,
 ગુણ કે દુરગુણ ના જોવા રે આજણ પુણ્ય સદાયે
 વીશ્વ ગુર છે દ્રાણ સુધા રે, સહ શીર શ્રેષ્ઠ વદાયે.

ચમત—

૫

વિપ્ર બગડતાં તે વિશ્વ બગડી જશે,
 વિશ્વ બગડી જશે (૨) વિપ્ર.
 નહીં અલ્પચારી. નહીં શ્રુતી ધારી
 વિભવ વિવાહધેસો દેશ દુખી થશે વિપ્ર.
 નહીં ચીત શોધે નહીં મતી બોધે
 વિચાર આચાર હીણા, જુડી બીખ માગશે, વિપ્ર.

લીલાવર—

૬

સુતા સુખ પામે તે મારે કરવુંજ આજે
 સગા સંબંધી ભલે ભાવે તે કે' દ્રાઢ
 મનમાં મારે પુત્રીનું રૂઢ જોવાનું છાજે સુતા.
 મોટાં કુલ ધનવાળા કુટીલ જોઈ
 જનમાં મારે અંધ બની નારે તણાવું લાજે સુતા.

કુલ—

૭

ધુંદળ બગ જોરે બેઠા તું ભંગને. (૨)
 તંગ હોય જે દમડે કોઈ, નાહિ શકે નહિ મંગ.
 માગી ભાંગ, પિયે ચિન્તા હર ધનપતિ સમો ભિમંગ;
 બરોબર રગડો બચ્યા, ભાંગ બરોબર રગડો બચ્યા.
 ભાંગ પિયે તે ભવનીમાંહી દરત રૂઢ થઈ જાય;
 અનેક આહારોકેરી ગેરે, મોદક નાગણિત ખાય,

બરોબર રમડો બચ્યા ! ભાંગ બરોબર રમડો બચ્યા ;

લીલાધર—

૮

લાડુના આપજ લોભી, ખડકો, છે મોટાં પેટ.

આ છે દરબારી જોશી, આ ચોરાશીના શેઠ,

જપનું નામ, ગપનું કામ, ઠગિ ઠગિ દામ.

કપટ તમામ, મનમુખ શામ ખલખલુ ધામ;

શકતામાં ગણે આરામ,

શાસ્ત્ર નહીં સાન નહીં ૧૬ શલકા રાજઅન્ન આમ

ટિચી ક્યમ થશે ગતી, ચીતમાં ન કદી ગણો મહેસની ભીંતી

દેહ દેશની નકારી આણુશો સ્થીતી

લાડુના

મનોરમા—

૯

પ્રિતિ ખરી ખરી ધેનુ પૂજું,

પામી પ્રિયતમ પતિ સુખ થાયે,

અડચણુ જાયે વિધન વિલાયે,

વિભવ પામિયે ઉમંગ સંગે

પ્રિતી ધાર.

સુગુણવિષે મતિ ગતિ રતિ જામે,

તન મનના મળ સહ વામે;

સંતતિ સંપતિ કર ગૌ આમે,

મમ રતિ રહોજ ભક્તિ સુરંગે

પ્રિતી ધાર.

મનોરમા—

૧૦

અવર વર એવો રે નથી કોઈ એના જોવો રે અવર વર.

૩૫ ૩૭૩ મૂખ બલેરં. જ્ઞાન બરેલું અનતર ડેરં.

પ્રેમ વળી શિખર સમો શોભે કવોરે.

અવર વર.

મુનીકુળ હીરો ધર્મ ધામ છે, મુજ મનહર વર નર લાલમ છે

પૂર્વ પૂજ્યથી પામી મધુરો મેવો રે.

અવર નર.

સારિકા—

૧૧

જઈ શું બતાવીશ મુખ હું સખી રે અરે હાય રે હાય,
હો સજી રે, ગઈ તજી રે, વદો હજી રે, જઈ શું.
સહીયર શીદ અહીં મુજ સહ આવી.

માશીકને શું કહું મુખથી રે,

વિલપું નવસિ સખી હુ દુઃખથી રે; જઈ શું.

બેલડીયે બાઝી રાજી થઈ પુણ્યે ગઈ.

ઉઠ ઉઠ સખી હસી તું સખથી રે; જઈ શું.

૧૨

મનોરમા—શીદ ગઈ તું શોયે જાણી,

સારિકા—રે, સાજી થયા શુભપાણી;

મનોરમા—થા ખુશી;

સારિકા—મને કેવું ઉતરિયું પાણી,

મનોરમા—દુખ આપે મુખ આણી

સારિકા—શું હસી.

મનોરમા—પ્રીય મલ્યા, સકળ ભય ટલ્યા, નજર નર રલ્યા;

મુલાકત માણિ હૃદય પ્રીતી આણી હુંતો હરખાણી.

સારિકા—ગઈ ખસી

ડાગળી તારિ સખી ગઈ ખસી નવ તું લવ હસી;

થઈજ હાની રહ્યું મન જાણિ તુંતો મલકાણી

શું હસી શીદ ગઈ

ખુશીલા—

૧૩

અતિશય અપલ જ્વંપતિ લક્ષ્મિ ગણાતી

સુનવધનવ વરુનવ નધી સાચો,
 વિદ્યા વિલયી શુભ ગણી સાચો
 સુવદ પડીત જમઘથી કરી છાતી અતીશય૦
 વિષ સદા વિદ્યા મહી રાચે,
 નીધી તન્યા નીરખી નવ નાચે
 દીજકુળ નીતી રીતી વિમળ ગણાતી અતીશય૦
 ધરી સંતોષ જગત હીત કાળે
 પણ લીખ શીખી જાતી પતીત જણાતી અતીશય૦

ગુમાન—

૧૪

તેં ડુબાવિ આખર કુલની મુરખા બાપ તણી આવાર.

પનજી—જાજા નિય ફટ ફટ તુજ અવતાર

લીલાધર—તમે ઉચાં અમે નીચાં લાખવાર

પનજી—જાજા નિય ફટફટ તુજ અવતાર

કુળના મુળમાં ધુળ થઈ થઈ

ગુમાન—... તે ડુબાવિ૦

લીલાધર—માફ કરોને રે મગજ ન પકાવો મારું

ગુમાન—બળ્યુ મોટું બોયું અલ્યા નાક, બાપનું નામબોલનારો.

મુશીલા—બાપનું બોળ્યુ રે ડુબાવો દેશ હવે તો.

ગુમાન—કુણ બોલનારિ તુંતે રાંડ દઉં ડામ લાવી તવેતો

લીલાધર—મર જાતું છોડો મેલ બહેનડી રે તમથી હું થાક્યો;

અમ દેશ બાધો ડુબાવવારે તમે શીઠિયા પાક્યા,

ગુમાન—તને મારી માયે શીદ જાયો,

લીલાધર—સોમલ માટી કાં ન આવે,

મુશીલા—જેવો આજ તમારો પાવો.

લીલાધર—ધિક ધિક ધિક

પનજી—હિક હિક હિક

ગુમાન—હટ હટ હટ—હ—ટ

લીલાધર—જા જા જા—જા—ર—ડ—મર.

સર્વ શિષ્યો—

૧૫

ગુરુવર, સુખકર તિમિર હરતાર

છો સાર; હા... ...વિદ્યાગાર

શ્રીકાર આધાર

ધી આપી બી કાપી શ્રી સ્થાપી અણુ માપી; ગુરુવર

છોજી પર ઉપકારી, ધર્મામૃત વિસ્તારી; છો અવતારી

શરણુ નિત્ય રાખી; વર શ્રેયકારિ બાખી:

ખિરદ પાળિ દો... ...

કળિ મળજ નિવારી. ગુરુવર સુખકાર

લીલાધર—

૧૬

નથિ દિધિ પુત્રી મુજ વચનેથી

હજિ લગિ કંઈ પણ કહું તેથી;

રૂપ ગુણ શીળવાળો શોધિ ધન આપું

વૃથા કુલ ધન તણો ગદ હું હથાપું

નિજ નીતિ પાલે દિજ જન જેથી

લાડુને લગાઈ વિષે મન્યા રહે બદો

શાસ્ત્રને સદાચાર શું દેખ ધરિ કદો

તેને સુતા નહી દઈ મરવેથી

નથિ દીધી.

નથિ લીધી.

અનોરમા—

૧૭

ભાગ્ય પ્રધુનું મુજ આજ ભલેરું ઉગ્યો આનંદકેરો ચંદ છે.
રેહું થએ મુજ તાતજી કેરું; ઉગ્યો આનંદકેરો ચંદ છે
અંતર જાણી અનુપ દીધો પિયુ
કમેઢું વાળી શકું ઉપકાર, ઉગ્યો આ આનંદકેરો ચંદ છે.

અનોરમા—

૧૮

બહલી ધાણી હું તુને
સખી તું સાચી સહી, (૨)
મુજને હું છું તેથી એ પ્રીય તુજને. બહાલી
સુખ મુજ જે, સુખનુ જ તે, કદંશુજ એ, સુખ દેહ તુને બહાલી.
મારા સુખે સુખી થઈ,
જુલી જઈ તાર દુખે પરમ,
પત્ર પત્ર તું ગાર બહું ચાલી,
ખૂશિ, વધાઈ વધાઈ ગજો આપને, બહાલી;

સારિકા—

૧૯

બહાલી પ્રીતમ કર અહિ લેશે લગન સમય જ્યા રે
લગન સમય જ્યા રે સહિયર લગન સમય જ્યા રે.
તનમાં મનમાં, રસીક મનમાં, સહિ સખિજનમાં વ્યંગ વચનમાં
અનુપમ રસ રેલાશે રે પતિ હસ્ત મિલાપ થતે, બહાલી.

પ્રશાંત—

૨૦

પ્રેમ પ્રેમ દેખું છું નેતો તમારાં,
ના બેસો તોયે પ્યારિ મારા

અનોરમા—છોજ સલુણાનાથ ભાવના પરખિયા.

આપને નિરખી મારાં હૈયાં હરખિયાં.

યજ્ઞદત્ત—ખાસી મારી દષ્ટિ તારી અંતર ઢાંચી, બારે બારે

મનોરમા—ઉમંગે ચઢી છું અંગનાં

યજ્ઞદત્ત—ના બોલો તોણે;

યજ્ઞદત્ત—ધન્ય ધન્ય મુજ સુખાખ્ય, ધન્ય લાગ, તું મળી;

ફળિયા મનોરથ મારા;

ના બોલો

મનોરમા—નાથ પામી, જોડી જામી;

યજ્ઞદત્ત—જન્મ મારો સુધાયોજ

મનોરમા—થઈ સુખી

યજ્ઞદત્ત—હવે ક્યારે આપણે,

મનોરમા—કાલે બેસી માંછરે.

યજ્ઞદત્ત—પૂરો લ્હાવો લેઈશું

મનોરમા—મુખ કંસાર દેઈશું;

યજ્ઞદત્ત—મર્યું છું,

મનોરમા—મધ્યા પ્રેમી પતી. ભવ તરવા,

જહાલા હું તરમુ છું વરવા

યજ્ઞદત્ત—૬૩.

અણુમાનીતી રાણી—

૨૧

ભવ ભવ હરણી કાલિકા;

ત્રિનયન તરણી કાલિકા.

મહાકાલ ગૃહિણી જગદંત્રી પ્રલય સમય સંગીત સુતંત્રી,

કૃષ્ણા, તૃષ્ણા, અભયા, વિજ્યા, ચંડી કાલીકા.

ભવ

સુર ભવ શ્રમણિ અમુરગણ દમની, ત્રિભુવન દહન;

સિખા સંયમની, મોગીની, ભોગિની, સિક્ષા, દિક્ષા, ઉચ્ચ કાલિકા ભવ-
 ફલભાસિની નરસિર હરતા, ખડખ, શ્વલિની વીર પ્રશસ્તા
 અકલા, સકલા, સરલા, તરલા, ભદ્રા કાલિકા; ભવ ભવ.

અણુમાનીતી—

૨૨

ચંડી ચંડી ભવ લય કૃતિ ધૃતી,
 બીમા બીમા પ્રલય કરણ મૃતિ;
 કાપોને, પાપોને, તાપોને. શાપોને.
 ક્ષત્રીની, પુત્રીની, રીતીને સ્થાપોને;
 દિલ લેશ જાય નવ ડરી,
 તવ પાયમાંય રહું ડરી;
 પામી પાર ભવજલ વેગથી.

જનનિ તૂજ પદ પદ્મે છે રતિ.

ચંડી ! ચંડી !

૨૩—

૨૩

અમર યશથી દીકરી, ઉન્નલિ વિન્નલિ ઉચ્ચલિ ગણાશે.
 બુગ્ગા બુગ્ગા ગીત ગવાશે, પતી સહ સ્વર્ગમાં જાશે;
 અરંખર નામ યાશે, અજર અમર કીર્તિ બણાશે.

અમર

અંક ૩ બે.

કથનીઓ—

૧

નૃપ અમલ અચલ નિતિ સારી (૨)
 સારિ નિતિ રિતી કૃતિ શૌર્ય ધૃતિ તમારી
 અમરમાંહિ આગળા નિહર અરિ મારી

જશ વિભળા ગાય કવિજન સુકૃતિ:

સ્વદેશ વિદેશ; બેશ તમ કિરતી, નરેશ્વર બુધાજ ચક્ર મસ્તકે
સુકુટ સમ સતત સખળ ધુતિ ધારા મરિ મરિ ઝરિ ઝરિ
અરિ કરિ, ક્ષય બય સકળ લહે, પ્રભ સકળ કિચે નવ
નિધ સુખને, જર ધર પુરમાં તજ સક હુઃખને,
ન કો જનો પ્રભમહિ મરે ભુજે સધેર સુખ
વિભવલ હરિ વિસ્તારી;

શુશીલા—

૨

હૃદય કપાય રહાય કોણુ રે કરે મને,
જીવતિ હોડને શુ જોડ જાતિ અરર તુજમે

મનોરમા—કળ બળ કરિને મારા સસાર, કરશે મદદ શમવવા તથરા
તનય તેનાજ નકી બહાર આપિ તમને

શુશીલા—હૃદય કપાય રહાય કોણુ રે કરે મને

તાત તહારા પણુ નથિ આજે,
સગાં જેર લે છે બહુ ઘણે,

પણુજ કેમ સાંખિ રહો કહ આમ અમને હૃદય.

મનોરમા—

૩

પતિ કરિને વેગે બહાર, અખળાને આપની;

હોળી પરીતાપની મનમાં તો છે બની.

નથિ કોઇ મારું આ છે ધણી નવ આપ જો થાઓ;

શી ગતિ અખળાતણી, વિનતી આ હ્યો સુણી;

૪

મનોરમા—જવાની નકી નાથ મારી પ્યારા રહે કેમ ધીર !

ચક્રાકત—પિયા હું સાથે આવું તારી બહાલી! અરે થાતું સ્થિર;

મનોરમા—ઠળજે નાંખે, ચાટપટ દાખે, રાકી રાખે પ્રિયતમ
માખી પાડીશ મુજ સરીર

અધર્મનિ ધર્મૂત નહિ, છળથી સે મુજ લાજ

પ્રાણુ જશે પશુ અવરને હું ન વશ સ્તીરતાજ.

યજ્ઞદત—જન હારી, બહાલી મારી, પ્રાણુ પ્યારી સાથે તારી છુ;
સત્વર, તું નજ ડર દિમત ધર છે નરવર દિજ દિતકર;
લે ચિત પર શાશ્વી તબ કલેશ—

મનોરમા—જવાની;

મનોરમા—

૫

રાય પીતા મારા છે આપ આપ દીઓ ના મુને દ્યાણ ઉતાપ
દીન ઉપર સિતમ કેમ સિતમ સિતમ. રાય૦

વિપ્ર પુત્રિ પર કેવે દોષે આણિ અહિંયાં દો પરિતાપ રાય૦

જગ જનમાં રિત ખુદી એવી પુત્ર પુત્રી અંખે માખાપ રાય૦

કરો વિખુદા અમને શાને, કીધુ શું અમે તે નરવર પાપ રાય૦

મનોરમા—

૬

ખરો એ મુજ મનનો હરનાર. રે નર ખીજે મન નવ આયે;

સત્યજ એહ ઉચ્ચાર, રાય મુજ મનનો હરનાર ખરો એ૦

તમ આગળ કો રિપુએ અવળું, કરવા ચહિ પોતાનુ સવળું;

કહી અસત્ય મમ જીવ ખાય ખરો એ૦

ધર્મી રાજજી પાપીને ઉચીત સખળ સાશન આપીને નૃપતિ;

કરો શુભ ન્યાય ખરો એ૦

મનોરમા—

૭

જાઉ છું જાઉં મુજ પ્યારી, હાલ થશે રે મારા;

કોઇ પાપી કપરે જો મારી લજ્જતને લેતો રે;

યજ્ઞદત્ત—ચિન્તા છોડી દરમાં બહારી વૃષ સહના મણિવાલી
 મનોરમા—ઠાડી સામે મદદે મારી કુણ ત્યાં અબળા કુમારી
 વૃષના બળે તેમ કુમારી દમશે નારીને

યજ્ઞદત્ત—સતિવ્રત તારે, શ્રુતિવ્રત મારે સબળ સકળ રક્ષણ કરનારે
 મનોરમા—બહુધું;

૮

પુરોહિત—વિપ્ર થયો શું તું મોટો મોટો મોટો વદતાં લાજ

યજ્ઞદત્ત—ધર્મમાં કર્મમાં શર્મમાં છો હજો.

પુરોહિત—વિપ્ર.

યજ્ઞદત્ત—શાસ્ત્ર વિધાનનિ વાત નહીં ને જ્ઞાનવિષે ધરિ લાભથી પુજો
 વિત્તધિ ચિત્ત ચળાવી; બન્યા ઠગ નારિ ચહી તજી ધર્મ સમુજો
 કુળવિશે ધરિ ધુળ કુચાલધિ વિપ્ર અમે કહી ફાંકટ કુલો.

પુરોહિત—જેયો મોટો ડયો બદો હઠ હઠ હઠ

યજ્ઞદત્ત—ખોટી સાખો પક્ષે પુરે શઠ શઠ શઠ

કાપી શાસ્ત્રોતણા મુજો;

પુરોહિત—વિપ્ર થયો.

૯

મુશીલા—બાળક એહ છે પુત્રી અમારી, ભોગે સંજોગે
 નીતિથી પ્રીતિથી કાં ગાભરિ બોલે કષ્ટ અન્ય ખીચારી,

યજ્ઞદત્ત—ના મન શોચ લગાર; કરો તમે આવાર
 જેવાં તમે માત તાત સુતા તેવી છે સુભત
 આશે કાંતો ત્રાસે કદી નહિ ડાનારી:

મુશીલા—બાળક.

ચારિકા—

૧૦

કશી પ્રયત્નમાં ન ખામી રાખશે લગારે (૨)

રાખશે લગારે ખામી યત્નમાં રે કશી૦

યજ્ઞદત્ત—પ્રભુ કરુણાથી સહ શુભ થાશે (૨)

વિશ્વપતી, છે વહારે.

ચારિકા—કશી પ્રયત્નમાં,

પડિયા પહેરે પણે છે મુજ માસા,

માશી બિચારી અબળા રે કશી

યજ્ઞદત્ત—ચિન્તા ન ધરશે સમરજો હરીને,

ચારિકા—પેલી રડે દરબારે કશી

૧૧

મનોરમા—એક એક એક પ્રિતમ છે વયો મમ અવર હું વર નયન
વચને મનથી ના ચહુ નેક

રાણી—રાજ જોશિ સુખાણુ કેવો, અન્ય બિભુક નિપ્ર, એ

મનોરમા—જોશિ કાગ સમાન, મમ પ્રીય હંસ પ્રમાણુ

રાણી—હજી બાળ તુંજ અન્નણુ,

મનોરમા—એક એક એક.

રાણી—વિત્ત છે જગ ચિત્ત હતાં, ને વળી આધિકાર એ,

મનોરમા—જ્ઞાન ગુણ સુવિત્ત, નહિ અન્ય વિત્ત જાયિત્ત,

રાણી—નમનાતું એ નહિ નિત્ય,

મનોરમા—એક એક

કેવેતો—

૧૨

રંગ રંગ કેવો રસીકો છપ્પીલો બન્યોછું, બન્યોછું, ઠન્યોછું,

કેશ બેશ તેલે કુલેલે બન્યોછું, બન્યોછું, બન્યોછું, ઠન્યોછું,

ભામા રિઝાવાની વિધા ભણ્યો છું,

ઝારીની ઝારીના ઝંથે ગુણ્યો છું,
લીલાને કપડે પુણ્યો છું ચાતુર્યમાં હું ચણ્યો છું,
ધાટમાં ધણો છું, કળાતણો કણો છું, રંગ રંગ.

સારિકા—

૧૩

રૂવે છે વળિ વાટજ નિત્ય જુવે (૨) મુઝાઈ મુઝાઈ મને રેંતી રડી આશી
મમ, સત્તર જઘણે હવે (વગર દીલ) (૨) રૂવે છે.
હતિ સખિ મુજ, જવ સુખિ થતિ કંઈ તવ, તે દરબાર જવે,
(એકલડી) (૨) રૂવે છે,
શત્રુ તો હસે છે ઉર, સગાં તો ખસે છે દુર, તે લલિ નયન પ્રવે,
(હૃદય બળી) (૨) રૂવે છે,
માટે ચાલો ધેર જઈ, રોતાંને દિલસો દઈ લાગી જવું યત્ને નવે
(સુતાંને માટે) (૨) રૂવે છે.

૧૪

ફૂંજેતો—જે જેરે કલિ ઘેલિ મન મેલિ રે જે,
મનોરમા—રો રો રે અબાગિ કાગ સરખા કુછંદિ બદલેલી તું રો.
ફૂંજેતો—બીખારીની દોકરી તું બીખારીને ચલાય.
મનોરમા—આ લખણું કરી, નાર શકરી વરી,
ફૂંજેતો—જે જે ધાવ શરી દેતાનો સખ,
જે જે રે કલિ
મનોરમા—રો રોરે અબાગિ.

૧૫

રતિયો—કરમાં છે મોટિ ને સિગોઈ મુખ માંય છે,
હિર વાંદા ફેટો વેટો પાયબમો પાય છે,
જૂતી જકડેલી ચમ ચમ ચમ ધાય છે, ગણિકાને ગરબો.
બધા—.....વાન...ગાન?...તાન, કરમાં.
રતિયો—ખીડી દિવાલની નેવા ખિસામાં છે દામ;

મિઠાઈ ઉઘવી ખાશું પાન પરી હામ.

બોદાયે આદાયે આજ નથિ રાખવી લુગામ, ફરવા ને ચરવા

બધા—.....ધ્યાન ખાન પાન કરમાં છે.

૧૬

અણુમાનીતી—હું તો તમ દારી, મારા સ્વામી (૨)

ધરું છું હું તમ ધ્યાન,

જ્ઞાને ધારું મન માન,

હું તો.

તે સર કમળે ખીલશે, જ્યાં સવિ ઉગે રોજ,

તે પક્ષવ ખિલિ પોયણી જ્યાં મયંકની મોજ,

ક્યાંથી પતિ પાય પુણું ભાગ્ય વિષે ના લખેલું, દેવી પુછને રહું (૨)

દેવી સેવી, માગી લેવી, આશિશ એવી, (૨) સ્વામી કૃપા શકું પામી હું.

૧૭

(ગરબો.)

ગાઠ્યે શુભિયલ ગરબો આજ રે, જયત્રી જગદંત્રિકા રે લોલ.

સેવકજનની રાખો લાજ રે; જયત્રી જગદંત્રિકા રે લોલ.

ત્રિગુણમયી તું ત્રિભુવન માત રે; જયત્રી.

દુર્ગા દુઃખહરણી સામાત રે; જયત્રી.

લક્ષ્મી તું લાભરૂપ વેદવાણિ આત્રિકા,

દૈત્યો વિહારનાર ઉચ દેવિ કાલિકા.

અદ્વા તું મેધા તું શક્તિ વિશાત્રિકા.

હૃદય તું તૃષ્ણા તું તૃપ્તિ ત્રિધ્વપાત્રિકા,

કંઠ રત્ન માત્રિકા; અધર પ્રમાત્રિકા

દૈત્યનાશ ત્રાત્રિકા, યમની પ્રેણાત્રિકા;

ગાઠ્યે.

જયતુ હંસવાણી, નિઝયતુ દેવે કાળી

જય તું સિદ્ધાળી પલાંડી પદ વાળી;
સદૈવ બીલિ ટાળી; સદા લિયો સંભાળી;
કૃપા કરો કૃપાળી કૃપા કરાક્ષે બાળી—

આમ્રયે.

૧૮

દેવી—મને ઓળખ તું રાય, શિવે મને મોહિ ચ્હાય.

પતાઇ—ખરે તુજમાં આ મુજ મન ઠરી જાય,
કોટિક સુરજ ચંદ્ર હરાવે, પિજળિ ઉડુગણુ જ્યોતિ હઠાવે,
કોટિ મહન વધુ અંગ થકિ રંગ અધિકો.

દેવી—મને.

તુજ વચનો ગણિ સ્તવન ખુશી છું.
વર ચહિ માગ માગ ઉર ઇચ્છું.

પતાઇ—જગ્યો હૃદય અનંગ;

અણુમાનીતી—મતિ શુદ્ધ ધરીયે.

દેવી—મને.

મુખ બાળ વહુ કહે માતાને, તોપણ દુઃખ ન જરી જનિતાને,
માનું સ્તવન તું બોલ, સદૈ વર ફરિયે મને;

પતાઇ—મહેલ પધારી સુરંગ રમાડો.

દેવી—ફરી કહું માગ ન થા સુત આડો.

પતાઇ—રમાડ જટપટ રંગ;

દેવી—જડ મુખ ટળજે.

મહાકાલની પતિવતા હું, કરતા ધરતા સંહતા છું.
રણયશ તનુ બંગ... ..સેઇ સ્વરંગે જન. મને,

રુજ — ૧૯

સાચી સતી તું અંતકાળ તણી સાથિ છે.
અંતરે દિલાસો મને ખાસ તોહરાથી છે;

અણુમાનીતી—આપ ધીર વીર શર ક્ષત્રિ રતન છોરે;

રિશ્તે સ્વર્ગ કીર્તી તો શાસ્ત્રના મતથી છે.

રાજા—ભૂલથી જરૂરને ક્ષણિક લોક આ છે.

પરલોકે શુદ્ધ સુખ ક્ષણિક કૃપાથી છે,

અણુમાનીતી—ઠાકપર સહ દામ શ્યામ આપ માહરા છો.

મન અવર કોઈ ન નાથ આપનાથી છે;

રાજા—સાચી સતી છું,

યશહત—

૨૦

ચાલો શત્રુઓની સામે માતૃભૂમીને બચાવે;

કૃપાચાર્ય દ્રોણાચાર્ય, જો આચાર લો આ વાર.

છે ટેકજ રાજાનો પ્રજા કેરે શિર લાવે.

ચાલો.

પ્રજા શિરે ક્ષત્રિરાજ, તેને શિરે દિજ રાજ,

ધરે તે ન દેશદાઢ તો બીજી પ્રજા શું ફાવે;

ચાલો.

૨૧

સર્વ—

વંદિ પદાંબુજ આપતણાં મગ્ધ એજ યાચિયે.

બર્ણ ધર્મ આશ્રમે સદેવ રાચિયે;

શાસ્ત્રનું બળ મજા બચ ટજો સર્વ આર્યમાં.

વિપ્ર સન્મતિ રજો શ્રુતિ ફજો વિન્યકાર્યમાં.

વિપ્રમાં સહ વર્ણુ છે સ્વદેશ વિપ્ર દોરનાર

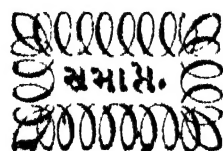
તે ગ્રહો સ્વધર્મ મર્મ તોજ સિધ્ધ છે યનાર,

સુ બ્રહ્મચર્ય સ્થાપનાર; દાખલો બતાવનાર;

શોધિ અતે બોધિ શાસ્ત્ર; મર્મ સર્વ દાખનાર;

દિજ વધો અપાર

વંદિ.

અંબાલાલ નરસિંહલાલ.
મનેજર શારદાપ્રસાદ નાટક સમાજ.

